

Робота і перспективи Одеською лікарсько-педологічного інституту УІЕМ'у.

Проф. Н. Н. Тарасевич.

Виховання нової людини — будівника комуністичного суспільства — вимагає від держави й суспільства чималих піклувань та глибоко вдумливого ставлення до всіх питань росту й розвитку дитини. Ці завдання мають здійснювати наука, література, мистецтво.

Із наук перше місце тут належить педології.

Але матеріалів, які має сучасна педологія в питаннях розвитку і формування підростаючої людини, далеко ще не досить, щоб з їх допомогою можна було б висвітлити всі особливості росту й розвитку дитини.

Вікові стандарти й схеми нормального дитячого розвитку, що їх опрацьовує педологія, мають, звичайно, свою теоретичну цінність, це все ж абстракція, а не жива дитина; живі ж діти характеризуються не педологічною нормою, а величезною різноманітністю особливостей своєї соматичної та психічної організації. І кожна окрема дитина — це не ідеальна норма, а варіант її, що відрізняється від ідеальної норми — та від всякої іншої дитини — властивими тільки їй особливостями своєї психофізичної структури.

У цих особливостях полягає своєрідність індивідуальності даної дитини, специфічність її теперішнього розвитку та майбутніх можливостей. А тому без з'ясування цих специфічних відмін у розвитку дитини, без з'ясування джерел походження їх ми не маємо відповідної точки опори для правильної оцінки та для втручання в процеси цього розвитку, щоб корегувати їх, стимулювати, а іноді й гальмувати, залежно від показань у кожному окремому випадку.

З допомогою самих тільки педологічних схем та вікових стандартів нормального дитячого розвитку ми не можемо розв'язати цих питань. А саме в них полягає вся суть завдань суспільства, школи й родини.

Раз-у-раз, коли перед нами жива дитина з її індивідуальними позитивними та негативними особливостями, нас всіх охоплює одне поривання — вміло втрутитися в процеси дальшого розвитку цієї дитини, щоб позитивні її особливості максимально розгорнулися, а негативні — зникли.

Сформувати з кожної дитини індивід, який би своїм здоров'ям і внутрішньою структурою найяскравіше виражав у майбутньому активного борця, будівника соціалістичного суспільства, — адже в цьому конче ціль всіх піклувань держави, школи й родини про нове покоління; адже в цьому має полягати і конче ціль всіх наук про дитину.

З погляду ідеальної норми, кожен варіант нормального розвитку може виявлятися в трьох основних напрямках: 1) або розвиток дитини перебігає повільніше, ніж цього вимагають вікові стандарти норми, 2) або перебігає швидше за нормальні вікові стандарти, 3) або ж, на решті, розвиток дитини якісно переколюється. У своїх крайніх ступенях

такий уповільнений, прискорений або перекручений розвиток уже виходить за межі норми та належить до патології розвитку.

Слабоумні діти та психопати чи, навпаки, вундеркінди, як крайні варіанти нормального дитячого розвитку, є зразки патологічно затриманого, прискореного або перекрученого розвитку. Але, коли слабоумну дитину ми маємо право вважати за патологічне явище, то легші ступені розумової відсталості та всі форми малої обдарованості дитини містять у собі все менше й менше патологічного і непомітно переходять в межі норми, як звичайні середні варіанти нормальної дитини. Так само між психопатичними дітьми та нормальними є багато перехідних ступенів; є діти із зіпсованими регуляторами психічної активності (легкозбудні, афективні діти), які непомітно переходять у межі нормального дитинства.

Щоб зрозуміти всі легкі ступені та перехідні форми затриманого, прискореного чи перекрученого дитячого розвитку, що не виходять за межі норми, треба детально й старанно вивчити всі затримки та перекручення в дитячому розвитку, починаючи від крайніх патологічних форм до найлегших, що непомітно переходять у норму.

Отже, щоб справді допомогти суспільству, школі й родині розв'язати проблему створення нової людини, є тільки один шлях — докладно вивчати всі можливі варіанти дитячого розвитку, всі причини, що затримують, прискорюють або перекручують нормальний розвиток дитини, і на підставі такого вивчення опрацьовувати шляхи й методи профілактики, оздоровлення та виховання дітей із затриманим чи зіпсованим розвитком.

Всяка хвороба дитини, всяка аномалія дитячого організму порушує її дальший розвиток. А тому, не знаючи анатомо-фізіологічних особливостей дитячого організму, не вивчивши патофізіології та патопсихології дитини, ми ніколи не можемо зрозуміти біологічних закономірностей, що беруть участь у затримках чи перекрученнях дитячого розвитку. Але біологічні закономірності, що виявляються в ході еволюції людського організму, завжди перекриваються соціальними факторами, і в результаті цього в людини створюються все нові й нові якості. В цьому полягає вся специфічність людського розвитку, джерело многогранної мінливості й різноманітності варіантів дитячого розвитку й тих індивідуальних особливостей, які роблять кожну окрему дитячу особистість неповторенною і неподібною до всякої іншої. А тому було б грубою помилкою, якби ми всі особливості та хворобливі симптоми дитячого розвитку пов'язували безпосередньо тільки з тими хворобами та аномаліями, які ми виявляємо в організмі дитини, не беручи до уваги соціальних факторів її росту та розвитку.

І, справді, в процесах розвитку дитини треба вміти розрізняти первинні особливості його, як безпосередньо пов'язані з конституціональною структурою дитячого організму, та вторинні, що постають та оформляються в процесі розвитку особи, в її взаємодії з навколишнім оточенням. Це, звичайно, не значить, що і ті і ті моменти дано в особі окремо. Розвиток перебігає нерозривно, і у вторинних симптомах завжди виявляються й первинні, але в знятому вигляді.

Звідси постає основна методична передумова, що ми її висунули для опрацьовування проблем розвитку дитини.

У всіх питаннях патології дитячого організму нам ніколи не слід обмежуватися вивченням тільки хвороб та аномалій дитячого розвитку, а завжди повинні вивчати їх у зв'язку із соціальними факторами росту й розвитку дітей.

Ця основна передумова у вивчанні проблеми розвитку дитини визначає і нашу методику. Тільки вивчення дітей у такому педагогічному

оточенні, де всі відповідні фактори—в наших руках, дасть змогу шляхом добору та дозування цих факторів організовано втручатися в дитячий розвиток та змінити його в бажаному напрямі. Таке науково-експериментальне опрацювання проблем дитячого розвитку в умовах правильного лікарсько й педагогічно організованого оточення завжди пов'язане з процесами корегування цього розвитку, з процесами оздоровлення дітей.

Крім своєї педагогічної цінності, клінічний метод вивчення та оздоровлення дитини в правильно організованому оточенні по-новому висвітлює багато питань патології дитячого розвитку і створює нові передумови для глибшого розуміння внутрішніх закономірностей фізичного та інтелектуального розвитку дитини.

Замість вивчення різноманітних хворобливих форм та симптомів патологічного розвитку дитини, замість діагностики патологічних форм розвитку по різних рубриках класифікаційних схем дитячих неврозів та психопатій, клінічний метод вивчення та оздоровлення дитинства висуває нове питання.

Якою стане патологія дитячого розвитку, якої форми наберуть різні дитячі невропатії та психопатії, як дитину, що виявляє у звичайному оточенні ненормальний розвиток, поставити в нові, спеціально створені умови? І виявляється, що в нових умовах спеціально добраних та дозованих факторів лікарсько-педагогічного оточення нашого інституту зникають всі примітивні форми егоцентричної хаотичної активності, а разом з цим зникають і деякі хворобливі симптоми, що визначали діагностику патологічного розвитку цієї дитини, поки вона була в умовах звичайного оточення.

Коли вплив на дитину попереднього оточення припиняється, то стан її поведінки в клініці починає різко відрізнятися від попереднього амбулаторного діагнозу. Від колишнього патологічного розвитку дитини лишається тільки чимала ранливість та перекрученість розвитку, спричинені патогенними факторами оточення.

І, справді, як повернути таких дітей знову в попередні умови оточення, то більш-менш швидко переконаємось, що всі хворобливі симптоми патологічного розвитку дитини знову постануть.

Отже, коли перед нами дитина з патологічним розвитком, ми не можемо обмежитися тільки діагностикою та симптоматичним лікуванням її невропатії чи психопатії в тому вигляді, як вони бувають в умовах неорганізованого оточення. Тільки зняття—в умовах відповідного лікарсько та педагогічно організованого оточення—всіх вторинних затримок та перекручень розвитку розкриває перед нами специфічні особливості дитини. Тим самим для нас у багатьох випадках стає ясним і шлях оздоровлення процесів усього розвитку.

Тут перед нами стоїть завдання, поперше, оздоровити й підвищити біологічний та сомато-фізіологічний тонус дитини, а подруге—викрити й усунути патогенні для даної дитини фактори оточення.

У крайніх варіантів патологічно затриманого (дитячі олігофренії) та патологічно перекрученого розвитку (дитячі постенцефалітичні психопатії) ці особливості дитини часто легко розпізнаються.

Це своєрідне сполучення множин атипій та дефектів у структурі й функціях організму у глибоких олігофренів та своєрідне сполучення множин резидуальних невропатологічних симптомів у постенцефалітичних психопатів, ці аномалії та резидуальні симптоми, як результат тяжких вражень мозкових центрів регуляції росту та розвитку морфологічних і функціональних структур організму, різко знижують життєву опірність організму.

І всі крайні варіанти патологічного дитячого розвитку характеризуються підвищеною захворюлістю і смертністю проти нормальних дітей; всі вони швидше втомлюються та виснажуються ніж нормальні діти.

Вказані вище ознаки нервово-соматичної враженості та кволості дитини зарані сигналізують надзвичайну ранливість та перекрученість розвитку такої дитини в умовах звичайного оточення.

А тому зовнішня картина часом глибокої соматичної та психічної неповноцінності слабоумної дитини не можна цілком звести до особливості її психофізичної структури, а це чималою мірою залежить від вторинних перекручень і затримок, спричинених нездоровим для такої дитини оточенням.

Усунення патогенних впливів оточення, нові соціально-педологічні стимуляції і стимуляційна лікарська терапія в умовах клінік часто призводять до того, що така картина глибокої фізичної та психічної неповноцінності дитини міняється в сторону підвищення загального біологічного тону і в сторону нової організації та мобілізації всіх форм активності дитини.

Справа в тому, що крім тяжких вражень мозку у ранніх стадіях дитячого розвитку, що призводять до глибоких первинних порушень росту й розвитку, є ще багато дітей, які в ранні періоди перенесли незначні мозкові враження, які часто проходять непомітними. У таких дітей без спеціальної методики не вдається виявити відповідних аномалій. Із загальножиттєвого погляду це цілком нормальні, а часто буває і високообдаровані діти, але з патогенетичного погляду перед нами все ж нервово-соматично-хворі діти з усіма ознаками та наслідками зниженої опірності та підвищеної ранливості. Вивчення ухилів у сомато-фізіологічній структурі дитячого організму призводить до створення надзвичайно цікавої галузі—так званої мікросимптоматики та мікродіагностики розвитку, яка може дозволити нам зарані розпізнавати дітей, що загрожують своїм патологічним розвитком. Тим самим ми матимемо змогу зарані вжити відповідних лікарських та педагогічних заходів, щоб запобігти затримкам та перекрученням у розвитку.

Метод вивчення організму дитини в динаміці всіх процесів її розвитку, вміння розпізнавати та усунути із загальної маси нормальних дітей таких, яким загрожує патологічний розвиток, вміння оздоровляти таких дітей, коли вже настали зрушення або перекручення в розвитку,— все це по-новому висвітлює проблему дитячих невропатій та психопатій і щодо їх етіології і щодо лікування.

Вивчення внутрішніх закономірностей та шляхів утворення патологічного розвитку показує нам, що такий стан може утворитися навіть у нормальної і обдарованої дитини під впливом патогенних для неї факторів. Схильний фактор тут—зниження загальної опірності сомато-фізіологічного ядра дитини на ґрунті перенесених в ранні періоди розвитку інфекцій чи інших шкідливостей.

Тип патологічного розвитку спричиняється взаємозалежністю первинних сомато-фізіологічних і характерологічних особливостей дітей та особливостей патогенних для неї факторів.

Клінічний метод вивчення та оздоровлення дитинства показує нам, що стан патологічного розвитку в багатьох випадках можна легко виправити в умовах спеціально організованого лікарсько-педагогічного оточення. Вивчення внутрішніх закономірностей та шляхів утворення дитячого розвитку вказує дальші перспективи лікарсько-педагогічного розвитку та оздоровлення молодого організму.

Поперше, треба науково опрацьовувати питання етіології, симптоматології та ранньої діагностики специфічних особливостей дитини,

опрацьовувати методи лікування, загального оздоровлення та підвищення сомато-біологічної цінності дитини. У цій галузі роботи потрібні відповідні лабораторні діагностичні й терапевтичні установи, які мають сучасні науково-дослідні клінічні заклади. Але використовувати їх треба не лінією симптоматичної діагностики і терапії різноманітних патологічних симптомів розвитку дитини, а лінією розпізнавання й лікування первинних аномалій і дефектів, які призводять до підвищеної ранливості та перекрученого розвитку.

Друге основне завдання — наукове опрацьовування проблем оточення.

У проблемі розвитку дітей велику вагу має психогігієнічна робота в суспільстві, школі й родині по профілактиці й дальшому оздоровленню факторів оточення вдома та в масових дитячих закладах.

~~12 4489~~
1748783

Экспериментальная Медицина

Щомесячный журнал

№ 4

Квітень
Avril

1936

La médecine
expérimentale

Держмедгизав